

GROTE VUURVLINDER

Dispersie

De Grote vuurvlinder wordt als vrij honkvast betiteld. Door de Vries (2015) is een geval vermeld van een waarneming op ongeveer 1 kilometer buiten het leefgebied. Broekmeyer & Steingröver (2001) stellen dat ze zich verplaatsen over afstanden tot 5 km, maar onduidelijk is of dit buiten of binnen het leefgebied is waargenomen. Janssen & Schaminée (2004) spreken zelfs over grote afstanden (tot 20 km) die door de vrouwtjes worden afgelegd op zoek naar mannetjes of naar geschikte waardplanten (na de paring). Maar omdat thans slechts zeer zeldzaam waarnemingen buiten het leefgebied worden gedaan is dit moeilijk te staven.

Vierbaanswegen en provinciale wegen waar meer dan 10.000 motorvoertuigen per dag passeren vormen een barrière voor de Grote vuurvlinder. Daarnaast blijkt ook dat blootstelling aan wind en een gebrek aan nectarplanten een barrière kan vormen voor vlinders. Een verbindingszone functioneert verder alleen indien zonbeschenen.

Terreineisen

Het leefgebied van de Grote vuurvlinder moet zowel het biotoop bieden waarin voldoende geschikte planten aanwezig zijn voor de eiafzet en overleving (voedsel en overwintering) van de rupsen maar ook voor voldoende voedsel voor de vlinders. De waardplant (Waterzuring) groeit langs slootkanten met een moerassige verlandingsvegetatie, niet te sterk verzuurde veenmosrietlanden en pluimzeggevegetaties. Dit is het biotoop waarin de eitjes vanaf eind juli worden afgezet en waarin de rupsen verblijven tot het moment van verpoppen (begin juni). Tot ongeveer half augustus zijn de rupsen veelal nog hoog op de waardplanten aanwezig. Daarna kruipen ze naar beneden in de strooisellaag of op de planten tot zo'n 20 cm boven de grond om daar te overwinteren. In het voorjaar kruipen ze vervolgens weer omhoog en foerageren ze op de nieuw uitgelopen Waterzuring. Niet elke locatie met Waterzuring is geschikt: beschaduwde plekken of plekken die vol op de wind staan zijn minder geschikt omdat de rupsen zich langzamer ontwikkelen in een koel microklimaat. Ook langduriger inundaties zijn ongewenst. Kortdurende inundaties lijken daarentegen geen duidelijk negatief effect te hebben.

Vanaf eind juni vliegen de eerste vlinders uit, waarna de vliegtijd tot ongeveer begin augustus aanhoudt. In deze periode zijn de voornaamste nectarplanten Grote kattenstaart, Echte valerian, Koninginnenkruid, Moerasrolklaver en Kale jonker. De eerste drie zijn vooral soorten van bloemrijke natte strooiselruigten. De laatste twee zijn soorten van bloemrijke, matig voedselrijke, hooilanden die binnen het huidige verspreidingsgebied van de Grote vuurvlinder (Weerribben en Rottige meente) veel voorkomen langs en op de legakkers tussen veenmosrietlanden.

De mannetjes zijn territoriaal en beschermen veelal een territorium van circa 100 m² tot 400 m², dat vaak bestaat uit ijle of kale plekken binnen een dichtere rietvegetatie, die in de literatuur vaak worden aangeduid als "komvormige laagten" (Sanders *et al.* 2004).

Het leefgebied van de Grote vuurvlinder omvat dus alle genoemde terreintypen. Omdat er vrijwel geen waarnemingen van Grote vuurvlinder buiten het bestaande leefgebied zijn, is met maar de vraag of voor een verbindingszone kan worden volstaan met terrein dat slechts voldoende nectarplanten biedt en waarin de overige biotopen ontbreken. Vooralsnog gaan we ervan uit dat een verbindingszone de gehele combinatie van terreintypen van een leefgebied omvat.

Mogelijkheden voor het creëren van geschikt habitat

Voor de verbinding tussen de Rottige Meente en Weerribben lijkt de situatie gunstig. De afstand tussen de Linde, net zuidelijk van de Rottige Meenthe, en Ossenzijl bedraagt slechts 1,5 km. In de randzone tussen de Linde en de kern van de Rottige meente komt Waterzuring veelvuldig voor langs de petgaten, zowel langs de voormalige legakkers maar ook langs dichtere en meer beschutte rietlanden. De voorgestelde verbindingszone loopt hier door de graslanden van Oud Broekland. Naast

taluds en bloemrijke strooiselruigten met nectarplanten zijn verspreid ook locaties gewenst met voldoende aanbod van geschikte Waterzuring. Een dergelijke zone met deels hoger opgaande ruigten en rietland vormt mogelijk een conflict met de gewenste open zichtlijnen binnen Broekland. Over de voor Grote vuurvliinder benodigde breedte van deze zone is geen harde onderbouwing voorhanden. In de Beschrijving Ruimtelijke kwaliteit Wieden Weerribben (Prov. Overijssel 2016) wordt een gemiddelde breedte van 250 meter voorgesteld.

Aan de zuidzijde van de Weerribben is de situatie lastiger. Grote vuurvliinder wordt in De Wieden nauwelijks aangetroffen en plant zich hier niet meer voor. Dat betekent dat in de gebieden Noordmanen en vooral Muggebeet inrichting niet alleen gericht moet zijn op nectarplanten maar op het leefgebied als geheel. Voor de twee voormalige leefgebieden zuidelijker in de Wieden wordt in het Natura 2000 beheerplan voorgesteld om de Grote vuurvliinder te herintroduceren. In de Noordmanen zijn veenmosrietlanden (conform de habitattypenkaart uit het beheerplan) niet aanwezig. Ook goed ontwikkelde bloemrijke natte ruigten lijken hier te ontbreken. In hoeverre Waterzuring hier langs de noord-zuid lopende watergangen voorkomt is vooralsnog onbekend (*item voor bespreking*). In het deelgebied Muggebeet zijn veenmosrietlanden maar sporadisch aanwezig. Wel zijn er wat grotere oppervlakten met natte strooiselruigten aangetroffen. De inspanning zal dan voornamelijk gericht moeten zijn op het vergroten van het areaal foerageergebied en het creëren van luwe stroken met zowel veel nectarplanten (bloemrijke ruigten) en vestigingsplaatsen voor Waterzuring langs de wateren. Dat betreft hier deels reeds door Natuurmonumenten gegraven petgaten in Muggebeet en deels een te ontwikkelen moeraszone westelijk van het Giethoornse meer. In het plan Verhuizing Grote vuurvliinder naar de Wieden (De Vries & Wallis de Vries, 2014) wordt hier een voorzet voor gegeven.

Beheer

Een belangrijk aspect vormt het beheer. Vanwege de hiervoor geschetste levenscyclus van de Grote vuurvliinder, vormt te vroeg maaien een belangrijk knelpunt. Binnen de bloemrijke hooilanden en ruigten (nectarplanten) geldt dat zoveel mogelijk pas na de vliegtijd (vanaf 15 augustus) moet worden gemaaid. Voor de veenmosrietlanden en de moerassige stroken langs watergangen en open water geldt dat zelfs nog later moet worden gemaaid. Bij voorkeur pas vanaf eind september, nadat de rupsen zich in de strooisellaag of laag in de vegetatie hebben gevestigd.

Samenvatting terreineisen

Foerageerhabitat	Zones met voldoende geschikte nectarplanten. Hier vooral bloemrijke natte strooiselruigten, randjes tussen veenmosrietland en legakkers en op de overgangen van hooiland naar kruidenrijke ijle rietlanden.
Habitat voor eiafzet	Slootkanten met een moerassige verlandingsvegetatie, niet te sterk verzuurde veenmosrietlanden en pluimzeggevegetaties.
Inrichtingsopties	Aanleg van verbindingzones waarin zowel foerageerhabitat als geschikt habitat voor eiafzet aanwezig zijn. Dit door geschikte oeverzones aan te leggen, eventueel aangrenzende drijftillen met elzenbos vrij te stellen en het maaibeheer afstemmen op Grote vuurvliinder.

Literatuur

- Broekmeyer, M. & E. Steingröver (red.) 2001. Handboek Robuuste Verbindingen- ecologische randvoorwaarden. Alterra, Wageningen.
- Vries, H.H. de 2015. Grote vuurvliinder onderzocht. Vlinder 3. 2015. Vlinderstichting, Wageningen.
- Vries, H.H. de & M.F. Wallis de Vries 2014. Verhuizing grote vuurvliinder naar de Wieden. Verbindende natuurontwikkeling in Noordwest-Overijssel. Rapport VS2014.012, De Vlinderstichting, Wageningen.
- Janssen, J.A.M. & J.H.J. Schaminée 2004. Europese Natuur in Nederland. Soorten van de Habitatrichtlijn. KNNV-Uitgeverij, Utrecht.

- Sanders, M.E., A.H. Prins, E.P.A.G. Schouwenberg, R.M.A. Wegman 2004. Identificatie van geschikt leefgebied voor de Grote vuurvliinder; Een ecohydrologisch effectvoorspellingsmodel. Wageningen, Alterra, Alterra-rapport 1073.
- Swaay, C.A.M. van 2000. Beschermingsplan grote vuurvliinder 2000-2004. Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, 's-Gravenhage.
- Provincie Overijssel 2016. Beschrijving ruimtelijke kwaliteit. Eerste deelgebieden ontwikkelopgave EHS / Natura 2000 Wieden Weerribben. Provincie Overijssel, Zwolle.
- Provincie Overijssel 2017. Natura 2000 gebiedsanalyse voor de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) De Wieden en Weerribben. Provincie Overijssel, Zwolle.